

Régi világ Történetek a betyárvilág korszakából IV.

A régi nemesi világban alispáni engedély nélkül nemes embernél házkutatást nem lehetett tartani, még akkor sem, ha csak az asszony volt nemes. Mire aztán megszerezték az alispáni engedélyt, akkorra már a betyárok mindent elhordtak onnan. Osváth Pál, Biharvármegye egykori csendbiztosa írja, hogy a harmincas években egy b.-n.- mártóni nemes házánál lopott marhát vágtak le. A csendbiztos házkutatást akart tartani, de a nemes asszony a házba való belépést megtiltotta, ő két pandúrt állított a ház elé s bement Váradra az alispánhoz. Másnap visszatért az alispáni engedéllyel, de a betyárok éjszaka a ház túlsó részén létrát támasztottak a falhoz, a kéményen köteleket eresztettek le s azon az asszony kiadogatta nekik a húst. A földesurak, ha a betyárok kopogtattak náluk, ellátták őket mindennel, csak hogy a termésüket fel ne gyűjtsák.

A betyárok többnyire szép száll legények voltak, sőt akadtak köztük olyanok is, akik igaz mintaképei voltak a tökéletes férfiszépségnek. Nem csoda aztán, ha sok asszonyembernek elcsavarták a fejét. A múlt század közepén megtörtént, hogy a főszolgabíró elé kísérték egy csinos betyárt, akit aztán az egyik szobába zártak el éjszakára. De reggel hűlt helye volt a betyárnak, meg a szolgabírónénak. A szép asszony éveken át bujdosott a betyárral s mikor a kedvesét agyonlőtték, a családjától kitagadott úriasszony a zsandárok szakácsnéja lett. A kapcabetyárokat, akik közönséges útonállók voltak, a puszták igazi fiai megvetették és szóba se álltak velők. Leghíresebb betyárok voltak: Devecz András, Angyal Bandi, Zöld Marci, akiről Petőfi népszínművet írt, Patkó Bandi, Bogár Imre és Rózsa Sándor. Ez a középtermetű, komor és szótalan ember, aki a szamosújvári börtönben végezte életét, 1848-ban kegyelmet nyert s csapatával a rácok ellen küzdött. Legényei karikás ostorral voltak ellátva, mint a Hunyadi-huszárok.

Egy ideig vitézül és elég becsületesen viselték magukat, hanem aztán sok panasz ment ellenük Vukovics Sebő kormánybiztoshoz. A rác templomokból kihurcolták a misemondó ruhákat, magukra vették, maskarákat csináltak magukból, a papokat megcsúfolták, a néppel kegyetlenkedtek s emiatt később feloszlatták ezt a veszedelmes csapatot, amely valóságos ostora volt a rácoknak. Zöld Marcit a szolgabíró tette betyárrá. Nemes ember volt, mégis besoroztatta. Zöld Marci aztán megszökött és betyár lett. Vele esett meg, hogy magányosan négy német tisztet állított meg a pisztolyával. Elszedte mindenüket, aztán középük dobta a töltetlen pisztolyt. Sokat emlegették valamikor Sobri Jóskát, aki igazi betyár volt s azt híresztelték, hogy nem más, mint egy előkelő szabolcsi főúr, aki nagyon szerette a betyáros öltözetet, a borjúszájú inget, az ezer ráncú lobogós gatyát, hosszúszerű csizmát, makrapipát és darutollas pörge kalapot. Egy dancsházai földbirtokos is betyáros viseletben járt; egyszer fokossal kezében nagyot köszönt Tisza Kálmánnak, aki nyájas „Isten hozott”-tal felelt. Akik nem

ismerték a földbirtokost, elámultak, hogy Tisza Kálmán oly nyájasan fogadja egy betyár köszönését. Volt e földesúrnak egy szobája s a kőkorszaktól fogva ezer és ezer kés meg bicska benn.

Úri betyárnak híresztelték J. Gyuri gazdag szabolcsi földesurat is, akinek száz meg száz tréfája ismeretes. Egyszer ezer pengőbe játszott egy mágnás barátjával s mindig az nyert, akinek az orrára előbb szállt a légy. Egyszer meghívta az egész falunépét lakomára. Haragudott rájuk, mert föl-fölgyújtogatták a szénaboglyáit. A lakomát a mezőn négy nagy búza asztal között tartotta s mikor az atyafiak már alig bírtak szuszogni s a földön heverték, mind a négy asztalt egyszerre fölgyújtotta. Persze hanyatthomlok menekültek az elázott vendégek, hogy meg ne égjenek. Hamuvá lett egy pár ezer kereszt búza, de a tréfa sikerült.

J. Gyuri nevetve kiáltotta a menekülőknél:

— Tapasztaltam, hogy szerettek gyönyörködni a tűzjátékban, tehát most kedvetekre gyönyörködhetek.

Az úri betyárokról tömérdek adoma forog közszájon, minek persze a tizedrésze sem igaz. Beszélnek, hogy Patkó Bandi egyszer egy dunántúli plébánosnál mint az új megyés püspök mutatkozott be, kártyán elnyerte minden pénzét, majd az egyház pénzét is magához vette és elillant. Egyszer meg mágnásnak jelent meg egy főúri estélyen s éjféli szünetkor pisztolyt rántott elő, a terem közepére állt s felkiáltott:

— Én vagyok Patkó Bandi, senki se mozduljon. Pénzét, ékszereit tegye le mindenki a földre.

És mindenki szót fogadott a betyárnak, aki aztán összeszedte a garmadába gyűlt ékszert és kocsin elhajtattott.

Hasonló kalandokat beszéltek Sobri Jóskáról is. Az Alföldön ez a nóta járta Rózsa Sándorról:

Írta: Farkas Emőd

2018. június 17. vasárnap, 08:28 - Módosítás: 2018. szeptember 03. hétfő, 09:05

*Rózsa Sándor az én nevem,
Szabad rablófejedelem:
Jobbágym az utasok,
Én meg fejedelmök vagyok.*

Híres betyár volt az ötvenes években Orbán Bálint és Víg Miska is. Ez utóbbit elfogták, de harmadnapra cimborái a börtönfalat kiásták és megszabadították. Később egész Szabolcsvármegye pandúrja üldözte; meglőtték és elfogták. A törvényszék halálra ítélte és Debrecen határában felakasztották.

Amikor gróf Rádai Gedeont nevezték ki kormánybiztossá, a két bihari csendőrbiztost is hűvösre tették. Az egyik öngyilkos lett, a másikat később fölmentették. Mióta a csendőri intézményt életbe léptették, vége szakadt a régi betyárvilágnak. Az utolsó Savanyú Jóska volt.

Forrás: Nagybányai Hírlap VI. évfolyam, 27. szám. 1913. július 8. 1-2.

https://library.hungaricana.hu/hu/view/NagybanyaiHirlap_1913/?query=bety%C3%A1r&pg=211&layout=s

Régi világ. Történetek a betyárvilág korszakából IV.

Írta: Farkas Emőd

2018. június 17. vasárnap, 08:28 - Módosítás: 2018. szeptember 03. hétfő, 09:05
